

УДК: 658.012

Єрмошкіна О.В.

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМСТВ ПРОМИСЛОВОГО РЕГІОНУ – НЕОБХІДНИЙ ФАКТОР ЇХ ІНТЕНСИВНОГО РОЗВИТКУ

Розглянуті основні аспекти фінансово-кредитної підтримки підприємств, питання вибору раціональних джерел фінансування, дій держави та фінансово-кредитних установ щодо забезпечення цієї підтримки.

The basic aspects of financial and credit support of enterprises, the problems of selection of rational sources of financing, the efforts of the state and investment companies ensuring this support have been considered.

В умовах розвитку фінансового ринку і становлення ринкової економіки в Україні вітчизняні підприємства постають перед можливістю використання для залучення фінансових ресурсів різних джерел, які характеризуються різними фінансовими витратами, можливостями щодо способів отримання та погашення кредитів та ін. Тільки з 1995 р. по 2000 р. кредити, надані українськими банками, збільшилися в 4,4 разу. Постійно з'являються нові послуги як для юридичних, так і для фізичних осіб. Якщо в 1995 р. банки надавали близько 20 – 25 видів послуг юридичним особам, то в 2002 р. кількість послуг збільшилася до 110 – 180 видів. Слід зазначити, що в останній час активно розвиваються такі послуги, як пошук інвесторів, кредитування у формі форфейтингу, факторингу, вексельні операції. Крім того, можливість отримання кредитів по лінії ЄБРР, Світового банку та інших міжнародних фінансових інститутів під відносно низькі відсотки відкриває перед підприємствами можливість фінансування своєї діяльності за рахунок ресурсів цих інститутів.

Але аналіз стану вітчизняних підприємств свідчить, що підприємства зазнають значного дефіциту фінансових ресурсів в умовах гострої необхідності оновлення основних фондів, фінансування витрат з виходу на нові ринки (в тому числі іноземні). Практично всі власні кошти підприємства спрямовують на формування іміобілізованих активів (у сфері матеріального виробництва частка власного капіталу у загальній сумі коштів підприємства складає 50,7%). У той же час частка іміобілізованих активів підприємства в загальному обсязі активів у таких галузях, як промисловість, будівництво та сільське господарство, сягає 62,0 – 82,0%. Це свідчить про те, що обігові кошти підприємств у своїй більшості формуються за рахунок позикових коштів. При цьому частка кредиторської заборгованості в загальному обсязі позикових коштів зазнає значних коливань в залежності від галузі та складає в цілому по галузях до 61,3 %, а в торгівлі та громадському харчуванні сягає 92,0% [3]. Така ситуація призводить не тільки до кризи неплатежів, яка час від часу виникає в окремих галузях економіки України, а й до постійного зниження інвестиційної привабливості підприємств.

До 1991 року в Україні, в умовах відсутності фінансового ринку, завдання вибору джерел фінансування розвитку підприємства не було актуальним. В умовах розвитку фінансового ринку в Україні спектр джерел фінансування і свобода в ухваленні рішення про його варіанти значно розширюється: підприємство може змінювати структуру капіталу, випускаючи пайові

цінні папери, довго-, середньо- і короткострокові боргові зобов'язання, здійснювати викуп одних цінних паперів і випуск нових, підтримуючи необхідний для реалізації своєї стратегії і тактики рівень фінансування.

При виборі джерел фінансування реалізації інвестиційних проектів, проектів технічного та технологічного переозброєння підприємств варто враховувати, що кожне з джерел фінансування як власних, так і позикових, характеризується певною вартістю їх залучення, терміновістю, вимогами до забезпечення повернення позикових коштів. Ці витрати повинні враховуватись під час розробки інвестиційного проекту, оскільки витрати на виплату процентів по позикових коштах враховуються у валові витрати підприємства, а погашення основної суми боргу проводиться виключно з прибутку підприємства після оподаткування. В умовах обмежених власних фінансових ресурсів підприємствам необхідно оцінити найбільш раціональні джерела позикових коштів. При цьому ці джерела повинні бути середньо- та довгостроковими, що сприятиме достатньо ефективному їх використанню та своєчасному виконанню боргових зобов'язань підприємства, так як більшість проектів, на реалізацію яких вони залучаються, приносять реальний прибуток не протягом 3–6 місяців, а щонайменше через рік. На наш погляд, до основних джерел середньо- та довгострокових фінансових ресурсів слід віднести облігаційну позику (купонну та дисконтну), фінансовий та оперативний лізинг, стандартний середньостроковий та довгостроковий кредит, строковий кредит ЄБРР, кредитну лінію, форфейтинг [1].

До основних чинників, що визначають витрати на залучення фінансових ресурсів з конкретного джерела фінансування, доцільно віднести такі: сума залучених коштів, плата по них, термін залучення коштів, витрати на забезпечення кредиту, витрати на емісію цінних паперів та оплату послуг посередників (страхові компанії, реєстратори, депозитарії). До специфічних чинників, які також впливають на витрати підприємства щодо залучення фінансових ресурсів, відносяться: прийнятий метод амортизації необоротних активів, витрати на страхування, експлуатацію, утримання та державну реєстрацію об'єкту лізингу, штрафні санкції по позикових коштах, імовірність виникнення випадків порушення термінів сплати процентів та погашення основної суми боргу.

Враховуючи особливості надання, погашення та обчислення відсотків на основі розроблених формул [1,2], були визначені витрати на залучення фінансових ресурсів з цих джерел при їх використанні упродовж 2, 3, 4, 5 років (рис. 1).

Розрахунки показали, що в сучасних умовах найбільш дешевим джерелом фінансових ресурсів є строковий кредит ЄБРР, де витрати на залучення 1 грн. позикового капіталу складають на 5 років 0,63 грн.

Однак, слід зауважити, що відповідно до статуту ЄБРР банк не фінансує підприємства торгівлі, страхові та фінансові компанії. Крім того, максимально можливий обсяг фінансування складає не більше 30,0% вартості інвестиційного проекту, що пов'язано з підходами ЄБРР до управління своїми кредитними ризиками.

Під час отримання кредиту за лінією ЄБРР підприємство постає перед декількома проблемами, а саме: необхідність розробки інвестиційного проекту або техніко-економічного обґрунтування кредиту згідно з міжнародними стандартами та вимогами ЄБРР; проблема вибору банку, уповноваженого надавати такі кредити. Слід також приймати до уваги те, що ЄБРР надає перевагу фінансуванню підприємств малого та середнього бізнесу.

Ще одним джерелом фінансових ресурсів, яке характеризується відносно невеликими витратами на залучення, є довгостроковий кредит (0,66 грн. на 1 грн. за 5 років). Однак вітчизняні комерційні банки намагаються доволі різко обмежити обсяги таких кредитів у власному кредитно-інвестиційному портфелі, що обумовлено відсутністю довгострокових

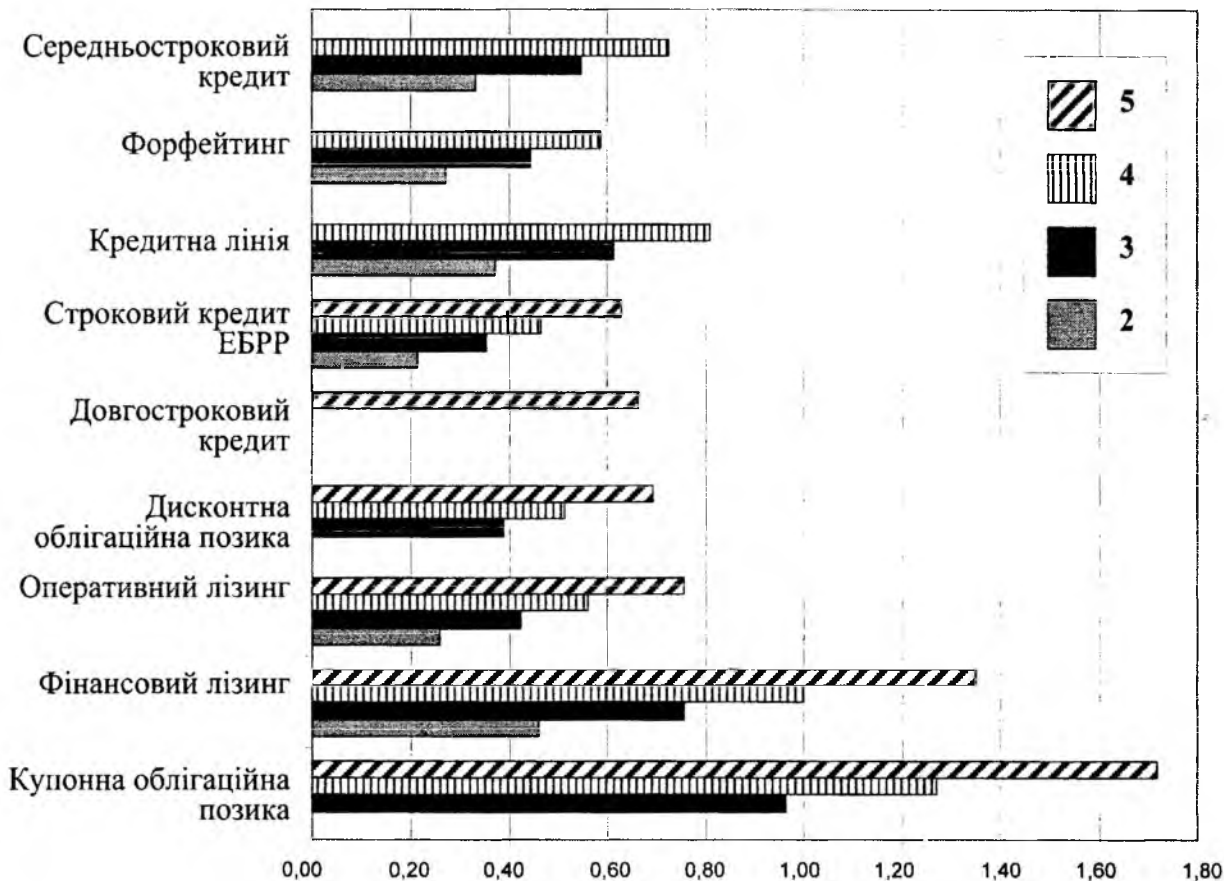

Рис. 1. Ранжирування джерел фінансових ресурсів за витратами на залучення фінансових ресурсів з цих джерел під час їх використання протягом 2-5 років (грн./грн.)

вкладень, що, в свою чергу, негативно впливає на надійність самого комерційного банку і переводить його у категорію “під контролем” з боку НБУ.

Під час розробки інвестиційного проекту при виборі декількох джерел фінансування для задоволення інвестиційних потреб підприємство має можливість не тільки забезпечити мінімально можливі фінансові витрати, а й знизити ризик за рахунок диверсифікації фінансових інструментів, які використовуються у процесі фінансування реалізації інвестиційного проекту. Цей фактор відіграє значну роль в умовах зовнішнього середовища, яке швидко змінюється і вимагає від підприємств швидкої адаптації до нових умов господарювання з мінімально можливими втратами. Крім того, залучення фінансових ресурсів з різних джерел фінансування промисловими підприємствами сприяє розвитку інфраструктури фінансового ринку регіону та країни в цілому, оскільки створює попит на різні види фінансових та банківських послуг.

Слід зазначити, що фінансово-кредитна підтримка підприємств полягає не тільки в визначенні дій самого підприємства щодо залучення фінансових ресурсів, а й у комплексному розв’язанні цього питання як з боку держави, так і з боку фінансово-кредитних інститутів (рис. 2).

Як видно з наведеного рисунку, обов’язковими учасниками процесу фінансово-кредитної підтримки підприємств є і державні установи (законодавча, виконавча, судова влада), і фінансово-кредитні установи. При цьому зусилля держави в основному повинні бути спрямовані на забезпечення умов та виконання правил функціонування промислових підприємств та інфраструктури фінансового ринку. До основних напрямків розвитку

Рис. 2. Механізм фінансово-кредитної підтримки підприємств

інфраструктури фінансового ринку, які потребують активного стимулювання та законодавчого врегулювання з боку держави, відносяться також і розвиток фондового ринку, ринку страхових послуг, ринку майна. У свою чергу, фінансово-кредитні установи в умовах жорсткої конкуренції як з боку вітчизняних, так і з боку іноземних фінансово-кредитних установ повинні опановувати такі нові послуги, як страхування підприємницьких ризиків, цільова реалізація майна, що перебувало у заставі, іпотечне кредитування та ін.

Таким чином, фінансово-кредитна підтримка підприємств промислового регіону передбачає: по-перше, сприяння розвитку інфраструктури фінансового ринку регіону; по-друге, інформування підприємств щодо можливості використання різних джерел фінансування, умов їх використання та консалтингову підтримку підприємств з цих питань; по-третє, застосування інноваційних розробок з питань визначення доцільної структури джерел фінансування та витрат на їх залучення, у тому числі з застосуванням наведеної моделі. Впровадження даних заходів у комплексі забезпечить сталий розвиток підприємств та сприятиме ефективному розвитку промислового регіону.

Література

1. Ермошкіна О.В. Формування джерел інвестиційних ресурсів підприємства в умовах розвитку фінансового ринку // Академічний огляд. – 2001. – № 2. – С. 52-59.
2. Ермошкіна О.В. Формування оптимальної системи фінансування інвестиційного проекту підприємства в умовах розвитку фінансового ринку в Україні // Економіка: проблеми теорії та практики. Зб. наук. пр. Дніпропетровського державного університету. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2001. – № 102 – С. 65-74.
3. Статистичний щорічник України за 2000 рік. Державний комітет статистики України / За ред. О.Г. Осауленка. – К.: Українська енциклопедія, 2001. – 624 с.

Рекомендовано до публікації
д.е.н., проф. Ковальчуком К.Ф. 10.01.03

Надійшла до редакції
12.01.02